

De kunst van het motoronderhoud

De blog van Harold Polis

donderdag 19 augustus 2021

Brief aan Pascal Chabot

Beste [Pascal Chabot](#),

Met veel plezier heb ik uw nieuwe boek *Avoir le temps. Essai de chronosophie* (Puf) gelezen. Ik raad het iedereen aan die in de wurggreep van de efficiëntie zit, de moderne afgod aan wie we elke dag offers brengen. Het is niet uw bedoeling om op te roepen tot inefficiëntie, maar wel tot kwaliteit. Het gaat u niet om het aantal meetbare seconden in een mensenleven, maar om een betekenisvolle tijdsbeleving (en die bevindt zich voor u niet in de versnelling). Daarom beoefent u een filosofie over de tijd die u 'qualitariste et temporisée' noemt.

Het neologisme 'qualitariste' hebt u eerder uitgewerkt in het boek *Traité des livres qualités* (2018). Daarin pleit u ervoor om een nieuwe verhouding te vinden tussen kwaliteit en vrijheid. U noemt kwaliteit zelfs een 'nieuwe vorm van het Goede', met hoofdletter dus, als een verwijzing naar de levenshouding die Plato voorschreef. De metafysica van het Goede, het Ware en het Schone lijkt op een onleesbare allegorische prent die duizend-en-een keer is verfrommeld en gladgestreken, in stukken gescheurd en aan elkaar gekleefd, vergeten en verketterd, maar telkens weer wordt herontdekt. Hoe wij denken wordt nog altijd grotendeels bepaald door de manier waarop Plato zijn vorm van metafysica onder woorden heeft gebracht. De zoektocht naar de ideeën die zich boven, onder, in of achter de fysische werkelijkheid bevinden, vormt een enorme bron van kennis en speculatie. Elke vorm van metafysica maakt ook een afbraak van datzelfde metafysische bouwwerk mogelijk, zeker als je teruggrijpt naar inzichten uit de exacte wetenschap. Kant bijvoorbeeld vond in de achttiende eeuw dat ruimte en tijd a priori bestonden, dus voor onze menselijke ervaring, maar uit de relativiteitstheorie blijkt dat ruimte niet kan bestaan zonder dat je haar met iets vult. In dat opzicht zit er in uw 'nieuwe vorm van het Goede' altijd een ironische laag. Het Goede is niet absoluut, maar wel gebonden aan plaats en tijd. U maakt het heel duidelijk in welke context u denkt, wat de oorsprong is van de begrippen die u hanteert en hoe u betekenissen toevoegt aan al die metafysische clichés.

Het metafysisch systeemdenken botst op de exacte wetenschap. Wat niet getest kan worden, is onbruikbaar voor ons. Al wat ontsnapt aan de door experimenten getoetste waarheid van de fysica behoort tot het rijk van de speculatie. De radicalisering van het wetenschappelijke denken leidt tot een instrumentalisering van mensen en dingen. Die poging om de natuur te beheersen door er de instrumentele rede op los te laten, mondt uit in een nieuwe mythevorming: het positivisme en scientisme die de mens als individu buiten spel zetten. Dat is het schema dat Theodor Adorno en Max Horkheimer uitwerken in hun *Dialektik der Aufklärung* – een essaybundel die alleen maar belangrijker wordt nu we de ecologische gevolgen van onze beheersingsdrang steeds scherper ervaren.

De eindeloze schakeringen van de waarheid vormen dan weer een populair argument om metafysica in te ruilen voor een als vrijheidsliefde vermomde willekeur, en blijmoedig weg te glijden in het mercantiële nihilisme dat onze wereld tekent. Omdat er geen eensluidende waarheid zou zijn, zijn alle waarheden om het even, behalve de levenshoudingen die je kan commercialiseren – die zijn uiteraard het meest waard. Er wordt bijvoorbeeld meer geld verdiend met de economie van het hardlopen dan met de verkoop van essaybundels. Maar dat verschil zegt dus niets over de betekenis van lezen of hardlopen, laat staan dat er een tegenstelling zou bestaan tussen die twee eerder prettige bezigheden. Net het samenbrengen van uiteenlopende ervaringen maakt ons leven aangenamer.

Ik weet dat u het begrip 'qualitariste' meer opvat als een deugd, of zelfs als een imperatief, maar mij is bij het lezen van uw teksten vooral de drang opgevallen om nieuwe alomvattende dimensies van onze moderne tijd te ontdekken. Uw nieuwsgierigheid wordt haast zelf een stijfjig. *Avoir le temps* is zo helder geschreven dat ik oprecht ontgoocheld ben dat ik maar 200 pagina's van u heb gekregen. Met veel souplesse verweeft u (kunst)geschiedenis met filosofie. In uw associatieve, wat apodictische manier van schrijven doet u vorm en inhoud perfect samengaan. U blijft lang stilstaan bij het dubbele helix-monument dat de Russische constructivistische architect Vladimir Tatlin in 1919 ontwierp ter verheerlijking van de Derde Internationale. Het zou een immens hoge scheve spiraal worden die cirkels en lijnen organisch zou samenbrengen in een rechtopstaande mikadoworp. Het breken van klassieke esthetische vormen is een eigenschap van de vooruitgang – die u met dit boek nieuw leven tracht in te blazen. Het zou interessant zijn om, in een vervolg op *Avoir le temps*, te tonen hoe die constructivistische droom omstreeks de Eerste Wereldoorlog niet beperkt blijft tot Tatlin, maar kunstenaars en schrijvers uit de vier windstreken beïnvloedt. Dat brede perspectief zou tonen dat het gevoel een kind van je tijd te zijn zich nooit in een romantische afzondering voltrekt. Tijd is in dat opzicht ook een relationele ervaring.

De historische indeling van uw chronosophie bevat vier hoofdperiodes: de lotsbestemming, de vooruitgang, de hypertijd en het respijt. Het zijn tevens vier manieren van denken over tijd die tot op vandaag doorwerken, beïnvloeden en beconcurreren. Toen we in West-Europa de goddelijke betovering van de wereld nog niet hadden losgelaten, zaten we in de periode van het lot. In die antropocentrische en cyclische wereld kende de mens zijn plaats en zijn toekomst. Het is de wereld van *Les Très Riches Heures du Duc de Berry*, het adembenemende gotische getijdenboek dat zich integraal afspeelt onder de azuurblauwe hemelboog vol gouden sterren. Die harmonie verandert in een wedloop eens de vooruitgang goed en wel doorbreekt. De tijd slaat op hol, wordt gemechaniseerd en koloniseert het menselijk bestaan volledig. Bovendien ontstaat er een afgrijselijk verleden dat moet worden afgezworen en een glorievolle toekomst waar

Deze mekanieker

[Harold Polis](#)

Harold Polis is uitgever en essayist. Hij heeft nog nooit met een motorfiets gereden.

[Mijn volledige profiel weergeven](#)

'Metaphysics is a restaurant where they give you a thirty thousand page menu, and no food.' Robert M. Pirsig

Ons magazijn

- 2021 (13)
 - augustus (1)
 - [Brief aan Pascal Chabot](#)
 - mei (8)
 - maart (3)
 - februari (1)
- 2020 (3)
- 2019 (7)
- 2016 (3)
- 2011 (5)
- 2010 (27)
- 2009 (28)
- 2008 (35)
- 2007 (29)

• [Homepage](#)

Zoeken in deze blog

Zoeken

we allen naar moeten streven. Die ontwikkeling valt grotendeels samen met de wetenschappelijke ontwikkeling sinds de Verlichting en de opkomst van de kapitalistische globalisering. Met het begrip hypertijd verwijst u naar de simultaneïteit waarin we ons vandaag bevinden, waarbij we via technische hulpmiddelen en beeldschermen een werkelijkheid oproepen die niet fysiek bestaat. Door het wegvallen van tijdsgrenzen lijken verleden of toekomst niet meer te bestaan. Alles zit vervat in een langgerekt nu. Een laatste periodisering is volgens u die van het respijt. Door de klimaattransitie ontstaat de indruk dat er geen tijd meer is of zal zijn, dat onze voorraad tijd beperkt wordt door de afnemende levensverwachting van de planeet. We zijn eigenlijk aan het aftellen tot het allemaal achter de rug is. U gaat niet akkoord met die collapsologie, onder meer omdat ze onze nakomelingen een toekomst ontzegt en praktisch handelen uitschakelt. U wil daarentegen een creatieve invulling van de menselijke verantwoordelijkheid.

Meer nog, u bent niet tegen economische groei en pleit er onomwonden voor om een nieuwe dynamiek te vinden voor de vooruitgang. De belangrijkste reden voor dat optimisme is dat u positief tegenover technologie staat. U bent ervan overtuigd dat er een technische cultuur mogelijk is, een samenleving dus waarin de technisch-wetenschappelijke ontwikkeling een volwaardige plek vindt in de menselijke symbolische orde (die we hoofdzakelijk in taal beleven). In die vorm van denken over samenleving en techniek laat u zich inspireren door filosofen als Gilbert Simondon, de Brusselse bio-ethicus Gilbert Hottos en ongetwijfeld ook de protestantse anarchist Jacques Ellul. Mensen kortom die een heel ander pad namen dan Heidegger en zijn 'völkisch' getint technologisch pessimisme. Wanneer Ellul bijvoorbeeld beweerde dat het christendom eigenlijk nog moest beginnen, omdat het gebukt gaat onder verstikkende religieuze systemen, was dit inzicht een weerspiegeling van wat hij over techniek dacht: als de middelen het doel worden, gaat het fout. In plaats van de technische beheersing van de werkelijkheid te ondergaan, te verheerlijken of kritiekloos goed te praten, zoekt Ellul een positie van autonome onmacht op. Om de mens weer mens te laten worden, moet hij zich verantwoordelijk kunnen voelen voor de techniek die hij gebruikt. Daarnaast is er volgens Ellul een ethiek van onvermogen nodig: niet alles wat technisch mogelijk is, moet ook worden uitgevoerd.

Ik moest aan de terughoudendheid van Ellul denken toen ik las hoe u de synthese van uw chronosofie omschrijft: als een gelegenheid. U noemt het 'l'occasion'. In de Griekse mythologie gaat het dan om het jongste goddelijke kind van oppergod Zeus: Kairos. Hij is de personificatie van het juiste moment om iets voor elkaar te krijgen. De grote vraag volgens u is hoe we de idee van vooruitgang verder kunnen ontwikkelen. Hoe kunnen we weer de grote poort naar de toekomst openen? De spiraal is voor u het symbool van het hergebruiken en herdenken van oude denkschema's. In het samengaan van de lotsbestemming, de vooruitgang, de hypertijd en het respijt worden diachrone en synchrone opvattingen van tijd vermengd.

Geen enkele van de vier door u benoemde tijdsvormen zal het hopelijk halen: een meervoudige geschiedenis is het beste waarop we kunnen hopen. De vier manieren om tijd te beleven, zijn voor u ook niet gebonden aan een bepaalde periode. Het is niet omdat het dagritme van het getijdengebied uit onze wereld is verdwenen, dat we bijvoorbeeld geen nood meer zouden hebben aan geduld of geen respect meer zouden moeten hebben voor het ritme van de natuur. En dat ervaren van de seizoenen hoeft niet in tegenspraak te zijn met het ontwikkelen van een dieper begrip van de verwevenheid van ruimte en tijd, zoals de speciale relativiteitstheorie van Einstein aantoonde.

Avoir le temps is een poging om de tijd te verbreden terwijl onze wereld net lijkt te versnellen. Het is u niet om het uitdiepen van de herinnering te doen, zoals Proust en zijn vele navolgers. U probeert een andere conceptuele voorstelling van de tijd zelf onder woorden te brengen. Dat kan voor velen als te idealistisch overkomen, omdat uw pluralistische kijk op tijd ook een als waarde vermomde willekeur kan zijn – of rooskleurige metafysische hocuspocus. Wat met het ontelbare aantal mensen van wie het leven geen enkele herinnering heeft achtergelaten? Het is inderdaad net door die lineaire, extreem doelmatige tijdsbeleving dat zoveel levenstijd als nutteloos wordt ervaren. Om weer vooruit te kunnen gaan, moeten we ermee ophouden een blind vertrouwen te hebben in de toekomst, schrijft u. Bij blind vertrouwen als bevliesing kan ik me wel wat inbeelden, maar niet als strategie, integendeel. Nadat het eerste deel van de catastrofale twintigste eeuw zich heeft voltrokken in oorlogsdampen en in de duisternis van een zwarte zon, was er van blind vertrouwen geen sprake meer. Adorno is een van de seismografen van die breuk. Hij vond dat zijn tijdgenoten alleen verlossing konden bereiken door een keiharde messiaanse kritiek te beoefenen. Van dat gebroken bestaan getuigen de beklemmende notities in zijn *Minima moralia*: 'De splinter in het oog is het beste vergrootglas'.

Misschien zijn we die oorlogen aan het vergeten en is die herwonnen naïviteit telkens weer nodig om een Toekomst met hoofdletter te verzinnen. Of gaat het misschien om wat Jean-Luc Marion beschrijft als het herwinnen van de sterfelijkheid? Omdat we de leer van de laatste dingen beschouwen als een onnozele illusie, met de Openbaring van Johannes als een voorloper van Marvel Comics, lijkt onze tijd eeuwig door te gaan. Er lijkt geen werkbaar besef van eindigheid meer – op ondergangsfantasieën en -complotten na. Of misschien is uw wens om de tijd te verbreden een even individuele als sociale uitdaging, zoals socioloog Hartmut Rosa betoogt in zijn teksten over resonantie. Ook Rosa is een vertragingdenker die de weg naar het goede leven zoekt door te laveren tussen consumptiedwang, afstompende eenzaamheid en technosolutionisme. Met resonantie duidt Rosa op 'een relatie waarin het subject en de wereld antwoordend tegenover elkaar staan'. Rosa beschrijft dat je die resonantie kan vinden in je familie, de natuur, je werk, in kunst, muziek of een kerkgemeenschap (hij is zelf een fervent organist). Aan die nieuwe, helende kritische theorie, die de loden last van Adorno draaglijker maakt, hebt u een belangrijk hoofdstuk over tijd toegevoegd. Ik kijk reikhalzend uit naar het vervolg.

Met vriendelijke groet,

Harold Polis

[Een ingekorte versie van deze tekst](#) is op 19 augustus 2021 op de site van Rektoverso geplaatst.

op augustus 19, 2021

Geen opmerkingen:

[Een reactie posten](#)[Homepage](#)[Oudere post](#)Abonneren op: [Reacties posten \(Atom\)](#)

Brief aan Pascal Chabot

Beste Pascal Chabot , Met veel plezier heb ik uw nieuwe boek Avoir le temps. Essai de chronosophie (Puf) gelezen. Ik raad het iedereen aa...

[Interview in Knack over De kamer als kosmos](#)

Naar aanleiding van de werelddag van de filosofie (19 november) schreef ik een essay in boekvorm, op vraag van filosofiehuis Het Zoekend Her...

[Dood van een klaproos \(over W.N.P. Barbellion\)](#)

Bookmark this on Delicious Niets. Dat gebeurde er in het leven van de Brit W.N.P. Barbellion tussen 1908 en 1912. Zeker, hij koester...

[Nieuw boek op komst in februari](#)

In februari 2021 verschijnt mijn essaybundel Autonomie bij het Davidsfonds . Hier alvast het omslag, gemaakt door Herman Houbrechts .

Labels

ABVV Adriaan van Dis Aimé Fiévez Al Gore Alain Finkielkraut Alain Finkielkraut Alan Greenspan Alban Berg **Albert Camus** Albert Szukalski Albert Westerlinck Albrecht Rodenbach Alexis de Tocqueville Allan Silillioe Amartya Sen amazon André Bergen André Blavier André Gide André Gorz **André Malraux** Andreas Kinning Andrew Keen Andy Warhol Angèle Manteau Anthony Beevor Anthony Everitt Anthony Giddens Antoine Compagnon Antonin Artaud Antoon Vrints Armoedebeleid Arthur Rimbaud artikel 107 quater August Borms **August Vermeylen** Augustinus Ayn Rand Baas Gansendonck Baltheasar Gracián **Barack Obama** Barbara Tuchman Barend Van Orley Bart De Wever BBB Bea Cantillon Ben Bernanke Benita Eisler Benjamin Barber Benjamin Whorf Bernard Pivot **Bernard-Henry Lévy** Bert Anciaux BHV Bill Clinton Bill Wasik **Blaise Pascal** Bob Cools boek.be **Boekenbeurs** Bolkestein-richtlijn Boris Jeltsin Boudewijn Bouckaert Briëuc Van Damme Brockhaus Bruno Bettelheim Bruno Valkeniers Camille Lemonnier Canon Carl Devos Casanova CDenV Céline CeLT Chantal Delsol Charles Darwin Charles Taylor Cholderlos de Laclós Chopin Chris Vandebroek Christophe Vekeman Christopher Caldwell Christopher Hitchens Christopher Lasch Christopher Hitchens Cinema Rubens Clark Gable Claude Lévi-Strauss Colm Tóibín Conrad **Detrez** Constant Malva Cornel West Couperus Curzio Malaparte Cyriel Verschaeve Daniël Robbrechts Danielle Dierckx Danny Pieters Dante David Cameron David Foster Wallace De Bezige Bij Antwerpen De Gaulle Deus ex Machina Diarmaid MacCulloch **Digitalisering** Dirk van Weelden Dominique Aury Doris Lessing Douglas Coupland **e-reader** Edmond Picard Edward Sapir Elie Wiesel Elizabeth Taylor Emlie Vliebergh Emile Ajar Emile Vandervelde Emile Zola Emmanuel Macron Eric Besson Eric Boever Eric Van Rompuy Ernst Jünger Erwin Mortier Etienne de Calataj Europeana Ezechiël F. Bordewijk **Fareed Zakaria** federale verkiezingen Felice Dassetto Filip Dewinter **Filip Rogiers** Fortis Francis Fukuyama François Mitterand François-Xavier Bellamy Françoise Mallet-Joris Frank Swaelen Frantz Fanon Franz Boas Franz Kafka Frédéric Beigbeder Frédéric Martel **Friedrich Hayek** Friedrich Nietzsche games Gaston Berghmans Gaston Burskens Gaston Durnez Gaston Eyskens Gaston Geens Geert Bekaert Geert Bourgeois Geert Wilders Gemeenteraadsverkiezingen George Orwell George Orwell. George Soros Georges Eekhoud Ger Groot Gerard van Westerloo **Gerard Walschap** Gert Dooreman Glenn Beck **Google** Gordon Gekko Grâce-Berleur Guido Gezelle Guido Van Meir Gunther Grass Guy Vaes **Guy Verhofstadt** Hannah Arendt Hans Achterhuis Harold Polis Hayek Hendrik Conscience Hendrik De Man **Henri Bergson** Henri Michaux Herman Brusselmanns Herman de Coninck Herman Teirlinck Herman Van Rompuy Herman Vos Hervé Juvin Het Zoekend Hert Hilde Kieboom Hillary Clinton Horatius Hugo Brems **Hugo Claus** Hugo de Ridder Humphrey Bogart Ignace Leus II gattopardo iLiad reader IMEC iPod Isidoor Teirlinck J.D. Vance Jackie Collins Jacob Van Liesvelt Jacqueline Susann Jacques Attali Jacques Chirac Jacques Ellul Jacques Maritain Jacques Rancière James Baldwin James Ellroy Jan Cox Jan Greshoff Jan Hammenecker Jan Karski Janssen Pharmaceutica Jared Diamond Jaron Lanier Jean Claude Michéa Jean Monnet Jean Paulhan Jean Seberg Jean Sévillia Jean-Claude Trichet Jean-Jacques Pauvert Jean-Luc Dehaene **Jean-Marc Ferry** Jean-Paul Kaufman en Georges Eekhoud Jean-Paul Sartre **Jean-Yves Huwart** Jef Geeraerts Jeff Gomez Jeremia Jeremy Bentham Jeremy Paxman **Jeroen Brouwers** Jeroen Pauw Jérôme Fourquet **JMH Berckmans** Joan Collins Jodenvervolgning Joe Van Holsbeeck Johan Surkyn Johannes Paulus II John Bonham John Gray John Lukacs John Maynard Keynes John Rawls John Schlesinger John Updike Jorge Semprun Joseph Heller Joseph Jacotot Joseph Kabila Joseph Stiglitz Jostein Gaarder Joz. Leonard Jozef Cantré Jozef Cardijn Julien Green Julien Lahaut Juliette Gréco Julio Cortazar Julius Streicher Jürgen Habermas Jurgen Jaspers Kamiel Huysmans Kamiel Vanhole Kardinaal Danneels Karel Berkhout **Karel de Gucht** Karel Van Miert Karen Armstrong Karl Barth Karl Kraus Karl Popper Kishore Mahbubani Knack Koen De Leus Koen Pelleriaux Konsalik Kosovo Kurt Vonnegut Lampedusa Laurent Joffrin Le Soir Leen Heylen Leni Riefenstahl Léo Collard **Leo Tindemans** Leonardo Sciascia Leonid Breznev Leopold III literatuur en internet literatuurkritiek Lode Dosfel Lodewijk de Raet **Louis Paul Boon** Luc Beyer Luc Coene Luc Huyse Maarschalk Pétain Machiavelli Macron Malcolm Gladwell Maleachi Marc De Vos Marc Devos Marc Elchardus Marc Platel Marcel Broodthaers Marcel Duchamp **Marcel Gauchet** Margaret Mitchell Margaret Thatcher Mario Vargas Llosa Mark Dery Mark Elchardus Mark Lilla Mark Van de Voorde **Marlene Dietrich** Marnix Gijsen Martin Jacques Martin Walser Mathias De Clercq Mathieu Bock-Côté Matthew Arnold Matthias Storme Matthieu Galey Maureen Dowd Maurice Barrès Maurice Lippens Max Weber Meulenhoff | Manteau Meulenhoff/Manteau Michael Korda **Michael Lewis** Michail Gorbatsjov Michel Houellebecq Midas Dekkers Milton Friedman Mirabeau Monocle Morris Rosenthal Nassim Nicholas Taleb NAVO **Niall Ferguson** Nick Reilly Nietzsche. Nieuw Vlaams Tijdschrift Norman Mailer NRF NV-A Obama **Olivier Boehme** Ovidius Pascal Vrebos Patrick Janssens Patrick Poivre d'Arvor Paul Celan Paul Claes Paul de Man Paul Jaspers **Paul Krugman** Paul Van Ostaijen Paul Verhaeghen Paul-François Schira Pauline Réage Peter Sloterdijk PF Thomèse Philip Meyer **Philip Roth** Philippe Dutilleul Philippe Muyters Philippe Sollers Philippe Van Parijs Pierre Assouline Pierre Nora Piet Van Waeyenberge Plato Poi Pot Print is dead Raphaëlle Bacqué Ray Kurzweil **Raymond Queneau** **regeringsformatie** Reimond Stijns Rein Ergo Richard Sennett Robert Deschamps Robert Fisk **Robert Musil** Rokkan en Lipset Romain Gary Romain Vanlandschoot Romano Prodi Rosa Luxemburg Ruth Soenen Sallustius Sarkozy Scarlett Johansson Ségolène Royal Serge Gainsbourg Sesamstraat Simon Schama Simone Weil Sociale staat van Vlaanderen Socrates SOMA Soren Kierkegaard **Staf De Clercq** Steve Stevaert Steven Pinker Stijn Streuvels Studiecommissie voor de Vergrijzing Sven Regener Sylvain Tesson en Augustinu Taalunie Tacitus Talleyrand The New York Times Thérèse Jacobs Thilo Sarrazin Thomas Bernhard Thomas L. Friedman Thomas Malthus Thomas Pynchon Toekomst van het boek Tom Holland Tom Lanoye **Tony Judt** Truman Capote Tyler Brülé Ulrich Beck Urbain Van de Voorde Urbain Vandeuren UWE Verenigingen waar armen het woord nemen Vestdijk **Victor Hugo** Vincent de Coorebyter Vivian Leigh Vlaams Belang Vlaamse Auteursvereniging Vlaanderen In Actie Vlaanderen-Nederland VOKA Volksunie Vredeshandhaving W.N.P. Barbellion Wagner Walter Soethoudt Werner Trio **Wilfried Martens** Willem Frederik Hermans William Buckley William F. Buckley en Gore Vidal. William Marx William Tyndale Willy Courteaux Willy Vandersteen Winston Churchill Wittgenstein Wolfgang Münchau Wouter Beke **YouTube**

Yves Leterme Yves Quairiaux Ziauddin Sardar Zygmunt Bauman

Misbruik rapporteren

Thema Eenvoudig. Mogelijk gemaakt door [Blogger](#).